

Providing Security of Transaction in Judicial Evolution Document

Seyed Mohammad Sadeq Sharifi^{2*}

1. Master of Private Law, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages: 1-18

Article history:

Received: 10 Nov 2023

Edition: 05 Jan 2024

Accepted: 05 Mar 2024

Published online: 21 Dec 2024

Keywords:

Transaction Security, Judicial Evolution Document, Contractual Principles, Legal Rules.

Corresponding Author:

Seyed Mohammad Sadeq Sharifi

Address:

Iran, Tehran, Islamic Azad University, Science and Research Unit, Master of Private Law

Orchid Code:

0009-0009-2250-6444

Tel:

09127365766

Email:

sharifi13258@gmail.com

ABSTRACT

Background and Purpose: Increasing trade and transactions between people and methods of concluding contracts in today's society have made the issue of security and prevention disputes in transactions more important. To generalize legal rules to legal practices and transaction can lead to security and prevention of tension and dispute in society. In addition, the realization of social health in the field of transactions is only possible when transactions are concluded in a safe and reliable environment.

Method and Materials: The research method is descriptive analytical.

Ethical Considerations: In present study, the principles of text originality, honesty and trustworthiness have been observed.

Findings: The document of judicial evolution has considered the mechanism for preventing dispute in transaction in the light of a smartization, of creation of information symmetry and registration of official documents.

Result: The regulation of legal and financial relations of people play important role in guaranteeing the security of people in a society. According to judicial evolution document, the security of transaction requires people cooperation and supervision of executive bodies with the aim to achieve justice and people's satisfaction of.

Cite this article as:

Sharifi, MS. *Providing Security of Transaction in Judicial Evolution Document*. Economic Jurisprudence Studies. 2024.

فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، دوره ششم، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۳

تأمین امنیت معاملات در سند تحول قضائی

سید محمدصادق شریفی^۱*

۱. کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: افزایش تجارت و معاملات میان افراد و روش‌های انعقاد قرارداد در جوامع امروزی باعث شده است تا موضوع امنیت و جلوگیری از اختلاف در معاملات بیش از پیش اهمیت یابد. تسری دادن قواعد حقوقی در اعمال حقوقی و معاملات می‌تواند منجر به امنیت و جلوگیری از تنش‌ها و اختلافات در جامعه شود. همچنین تحقق سلامت اجتماعی در حوزه معاملاتی زمانی به وجود می‌آید که معاملات در بستری سالم و اطمینان‌بخش انعقاد یابند.

مواد و روش‌ها: روش این پژوهش توصیفی تحلیلی است.

ملاحظات اخلاقی: در نگارش مقاله اصالت متون، صداقت‌داری و امانت‌داری رعایت شده است.

یافته‌ها: سند تحول قضایی سازوکار پیشگیری از بروز اختلاف در معامله را در پرتو هوشمندسازی، ایجاد تقارن اطلاعاتی برای طرفین معامله و ثبت اسناد رسمی در نظر گرفته است.

نتیجه: عمده‌تأثیر روابط حقوقی و مالی مردم تأثیر بسزایی در تضمین امنیت اشخاص و جامعه دارد. اجرای امنیت در معاملات با توجه به سند تحول قضایی نیازمند همکاری مردم و نظارت دستگاه‌های اجرایی با هدف دستیابی به عدالت و رضایتمندی مردم می‌باشد.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱-۱۸

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۹

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۱۰/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱

واژگان کلیدی:

امنیت معاملات، سند تحول قضائی، اصول قراردادی، قواعد حقوقی.

نویسنده مسئول:

سید محمدصادق شریفی

آدرس پستی:

ایران، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، کارشناسی ارشد حقوق خصوصی.

تلفن:

09127365766

کد ارکید:

0009-0009-2250-6444

پست الکترونیک:

sharifi13258@gmail.com

۱. مقدمه

از جمله اصول شناخته شده نزد قانون‌گذاران می‌توان به اصل ثبات و امنیت قراردادهای اشاره کرد. در حقوق کامن‌لا و حقوق فرانسه قاعده مورد پذیرش در این باره آنست که قرارداد بر پایه حاکمیت اراده متعاملین آن ایجاد شده باشد و پیروی قرارداد از قصد مشترک طرفین قراردادی یکی از نتایج آن به شمار می‌رود که مبتنی بر آن، مفاد عقد به مثابه‌ی قانون خصوصی آنان بایستی محترم و الزام‌آور باشد، به عبارت دیگر علاوه بر اینکه یکی از متعاملین قادر به تغییر آنچه که نتیجه قصد مشترک است، نبوده بلکه دادرس هم نمی‌تواند قرارداد را تعدیل کند و امکان تعدیل مفاد قراردادی را به بهانه انصاف یا رخدادهای پیش‌بینی نشده، ندارد.

امروزه با توجه به کثرت معاملات و قراردادهای عدم قابلیت پیش‌بینی ریسک‌های موجود در آن ایجاد امنیت در معاملات بسیار پراهمیت است. در قلمرو هر نظام حقوقی و اصول کلی، قواعدی وجود دارند که فرمول‌های کلی و منشاء قوانین محدودتر می‌شوند تا بتوانند حافظ جامعه و منافع آن باشد، به نحوی که مجموعه این قواعد طرح کلی آن نظام حقوقی را بیان می‌نماید. یکی از اسنادی که به تأمین امنیت معاملات پرداخته است، سند تحول قضایی می‌باشد. سند تحول قضایی در واقع هفت مأموریت اصلی داشته است. این سند با رویکرد مطالعه وضع موجود، آسیب‌شناسی عملکرد دستگاه قضا، بررسی نقاط قوت و ضعف رویه‌ای، فرایندی ایجاد شده است. سند مذکور بر اساس اصل ۱۵۶ قانون اساسی، قوه قضائیه را به عنوان پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسئول تحقق بخشیدن به عدالت معرفی نموده است که در آن سعی شده

با نگاه به تمام ظرفیت‌های نظام، اعم از ظرفیت‌های حاکمیتی و مردمی، راهکارهایی اتخاذ شود که در راستای تحقق حقوق فردی و اجتماعی و گسترش حداکثری عدالت موثر تلقی گردد. حال در این پژوهش سوالی که مطرح می‌شود این است که سند تحول قضایی در راستای تأمین امنیت معاملات چه راهکاری ارائه نموده است؟

نوآوری بحث در این پژوهش، واکاوی سند تحول قضایی و ارائه راهکارهای ناشی از این سند می‌باشد، زیرا سند مذکور در سالهای اخیر مورد استقبال مقام معظم رهبری قرار گرفته است و به مرحله اجرا درآمده است؛ لذا نوآوری موضوع با توجه به سند تحول قضایی امری مبرهن است. از بررسی مطالب موجود متوجه شدیم که تأمین امنیت معاملات تحت بررسی سند تحول قضایی مورد پژوهش قرار نگرفته است، اما منابع موجود نزدیک به موضوع شامل: پایان‌نامه نقش ثبت معاملات اموال غیرمنقول و مستندسازی اموال دولتی در حل و فصل اختلافات، نگارش شده توسط فاطمه اسدی حبیب در سال ۱۳۹۵ می‌باشد. در این پژوهش نویسنده در خصوص ثبت معاملات غیرمنقول به تحلیل پرداخته است، اما راهکار ارائه شده توسط سند تحول قضایی در پایان‌نامه مذکور تبیین نشده است، زیرا سند تحول قضایی در سالهای ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ مورد توجه حقوقدانان قرار گرفته است، اما ثبت معاملات غیرمنقول به عنوان یک راهکار صحیح مورد نظر پژوهشگران بوده است.

در مقاله‌ای دیگر تحت عنوان مقابل و تعامل استحکام معاملات (اصل ابقای قرارداد) و امنیت قراردادی در اسناد بین‌المللی با نگاهی به حقوق ایران، نگارش شده توسط راحیل آذر در سال ۱۴۰۱ می‌باشد. نویسنده معتقد است که سیستم

۵. بحث

۵-۱. اصل امنیت قراردادی

قرارداد و امنیت قراردادی که اصل اساسی آن به شمار می‌رود این اطمینان خاطر را جهت انجام سرمایه‌گذاری در آینده‌ای ناشناخته می‌دهند. (اسماعیل‌پور و شریعت باقری، ۱۳۹۳: ۲۵؛ همتی و دیگران، ۱۳۹۹: ۶۵) قرارداد مطلوب‌ترین ابزار پیش-بینی کننده و تأمین کننده امنیت قانونی و مناسب‌ترین راه جهت برقراری آزادی و مسئولیت در اجتماع که لازمه شکوفایی انسانهاست، می‌باشد. (Garello, 2002: 407) بدین منظور، اصل اساسی امنیت در حوزه حقوق قراردادی دربردارنده الزامات معینی می‌باشد که در نظامات حقوقی همچون نظام حقوقی اروپا هم بر آن ها تصریح گردیده است. (Klaus and Deborah, 2009: 207)

اصل مذکور که در حقوق اروپایی بوسیله «اصول حقوق قراردادهای اروپایی» تحت حمایت واقع شده است به الزاماتی از قبیل انجام تعهد در قرارداد و تعهد اجرای قرارداد و پایبندی نسبت به آن، الزامات اجرای قرارداد در راستای صحت قرارداد، اعتماد و احترام اشخاص ثالث به قرارداد انعقاد یافته بین متعاملین، نپرداختن به اموری که مغایر با مفاد قراردادی است، ایجاد تضمین‌های اجرایی کارآمد به فرض نقض تعهدات قراردادی، پرداخته است که تمام موارد مذکور حاصل احترام به حقوق شهروندی و تکریم امنیت اقتصادی هستند. (برومند، ۱۳۸۷: ۴۵-۴۷؛ گلباگی ماسوله و ملک مطیعی، ۱۴۰۱: ۶۱)

در حقوق رومی ژرمنی یکی از اصول اساسی در حقوق قراردادهای اصل امنیت قراردادی به شمار می‌رود و یکی از اصولی است که حقوق شهروندی

حقوقی هر کشوری به اصول حاکم بر قراردادهای و اصول استحکام معاملات استوار است. به همین منظور از اسناد بین‌المللی و حقوق ایران به موضوع امنیت قراردادی به موضوع نگاه کرده است. با توجه به اینکه این پژوهش در سال ۱۴۰۱ نگارش شده است، اما سند تحول قضایی مورد اشاره قرار نگرفته است. لذا در این پژوهش راهکارهای تأمین امنیت معاملات را از منظر سند تحول قضایی بررسی می‌کنیم.

۲. مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر یک مطالعه‌ی توصیفی-تحلیلی است. از روش کتابخانه‌ای به منظور جمع‌آوری داده‌ها و مطالب در این تحقیق استفاده شده است. همچنین روش فیش‌برداری جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات مورد استفاده قرار گرفته است. پژوهشگر، مطالب مورد نیاز خود را از مقالات علمی و متون تخصصی گردآوری کرده است.

۳. ملاحظات اخلاقی

در مراحل مختلف نگارش این مقاله، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است

۴. یافته‌ها

یافته‌ها حاکی از این است که حقوقدانان در سند تحول قضایی به آسیب‌شناسی بعضی از قواعد موجود پرداخته‌اند. یکی از این آسیب‌ها، امنیت معاملات و حقوق مالکیت اشخاص می‌باشد. در سند تحول قضایی، راهکارهایی در جهت تأمین امنیت معاملات بیان شده است که شامل الزام به ثبت سند رسمی غیرمنقول، هوشمندسازی قراردادی و تقویت کیفیت خدمات حقوقی می‌باشد. اما راهکارهای بیان شده مستلزم همکاری جامعه و حاکمیت در کنار دستگاه قضا است.

خدمت ارزش اجتماعی مستقل می‌باشد. (Manekeng Tawali, 2015: 64) در این باره امنیت و مفهوم آن، دارای ابعاد شخصی و فردی نیست بلکه بُعد «نوعی» در آن مستتر می‌باشد.

در حقیقت، عمده‌ترین نتیجه‌ای که از دیدگاه دوم قابل استنباط بوده موضوع همکاری قراردادی امنیت منتج از تاثیر اجتماعی و فایده‌گرایی می‌باشد، زیرا اعتماد طرفین باعث اعتبار قرارداد است و از سوی دیگر طرفین قراردادی منافع فردی خویش را در منفعت جمعی می‌بینند و این امر بوجود آورنده‌ی اصل امنیت قراردادی است. (Charles, 1981: 158)

در رابطه با مورد دوم، «ژاک گشتن» حقوقدان معروف فرانسوی بر این باور می‌باشد که امکان بررسی قرارداد صرفنظر از مفاهیم عدالت و منافع اجتماعی وجود ندارد و دو مفهوم مذکور در خدمت منافع جمعی و افزایش توازن اجتماعی است. (Ghestine, 2002: 87)

ژاک گستر معتقد است که الزامات قراردادی براساس اراده‌ی متعاملین، بلکه منافع اجتماعی ناشی از قرارداد و عدالت تلقی می‌کند. از تحلیل مذکور می‌توان دو نتیجه اساسی استنباط نمود؛ استحکام قراردادی و اصل امنیت در قرارداد با توجه به عدم فسخ قرارداد و همچنین اصل همکاری دوجانبه باعث الزام‌آوری قرارداد و تأثیر مفید اجتماعی ناشی از آن می‌باشد. این همان تئوری «اداره قرارداد» در مقابل «ستایش قرارداد» می‌باشد که خود بر اساس برخی اصول همچون روابط قراردادی با عنایت به اصول عدالت توزیعی، اجماع میان استحکام معاملات و امنیت حقوقی در مقابل عدالت قراردادی، معاوضه و همکاری و تعامل برابر اراده‌ها، قرار دارد و بدین ترتیب اداره‌ی قرارداد، سازوکار و ابزار محقق گشتن این دو

را مورد حمایت قرار داده و مانع شخص متعهد در این باره می‌شود که از قرارداد به شکل یک راه قانونی جهت استنکاف از اجرای تعهداتش بهره جوید و دارای دو دیدگاه کلی است به گونه‌ای که از یک سو تنها الزام به نگارش بعضی از قراردادها را بیان داشته و اظهار می‌دارد که لزومی به نگارش و قید گردیدن در قراردادهای تشریفات نمی‌باشد و بدینوسیله موجب سهولت اثبات پذیری قراردادها شده و از سویی دیگر، برعکس دیدگاه قبل که بر انگیزه‌ها تمرکز داشته و انگیزه‌ی نامشروع را عامل ابطال قرارداد قلمداد کرده، در حال حاضر تمرکز خود را بر هدف نامشروع گذاشته و در عوض انگیزه به مثابه‌ی یک شرط کلی، محتوا و هدف مشروع در قراردادها را مورد تصریح و تأکید قرار داده است. (Barnes, 2008: 389)

من حیث المجموع در حقوق انگلیس دو رویکرد مهم راجع به قراردادها مطرح است: یکی رویکرد سنتی یا ناظر بر گذشته که به حکومت اراده منسوب می‌باشد و کلیه‌ی قراردادها را چه در مرحله انعقاد و چه مرحله اجرا چیزی به جز اراده ندانسته و در حقیقت امنیت قراردادی به نحوی جنبه‌ی درونی و استرداد آن به معنای امری ارادی می‌باشد. در حقیقت اراده متعاملین اصل اساسی قرارداد محسوب می‌شود. این استدلال وجود دارد که تعهدات مذکور براساس محور اخلاق باعث بیان اراده بوده‌اند، لذا امنیت در کنار اراده متعاملین تحقق می‌یابد. (Brigitte, 1996: 18)

رویکرد دیگر، رویکرد ناظر بر آینده در رابطه با قراردادها می‌باشد که بر پایه‌ی تئوری پیامدگرا قرار دارد و تحلیل اقتصادی عقد را در پی داشته و مبتنی بر آن، قرارداد مضاف بر دارا بودن بُعد فردی و خصوصی، دربردارنده آثار اجتماعی نیز بوده و در

گردیده است. (Mohd Faiz and Razanah, 2012: 19) الزاماتی از قبیل احترام و اعتماد اشخاص ثالث نسبت به قرارداد انعقاد یافته بین متعاملین، لازم الاجراء بودن مفاد قراردادی، عدم انجام اقداماتی که مغایر با مفاد قراردادی است، ایفای تعهدات قرارداد و تقید و پایبندی بدان، ایجاد تضمین‌های اجرایی کارآمد به فرض نقض تعهدات قراردادی، اولویت تفسیر قرارداد به منظور صحت آن در مقایسه با ابطال و ایجاد ضمانت اجرایی مناسب در فرض نقض تعهدهای قراردادی و است.

۵-۲. امنیت در معاملات و شرایط صحت قراردادها

در حقیقت امنیت یعنی اینکه آزادی‌ها و حقوق اشخاص مورد تعرض و تصرف بدون رضایت قرار نگیرد و حق مشروعیت اشخاص را تهدید نکند. در واقع موضوع امنیت از لحاظ سطوح، به امنیت فردی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و غیره تقسیم می‌شود. (مظلوم، ۱۳۸۸: ۱۹۳) امنیت در سایه عواملی همچون عدالت و رعایت حرمت حقوق انسان‌ها و برخورد با مفسدان و برقراری نظم شکل می‌گیرد و علاوه بر این، امنیت اقتصادی محوری‌ترین موضوع در حقوق شهروندی محسوب می‌شود، به این تعبیر که مقصود از احترام مال مردم در حقیقت مصونیت اموال آنان از تصرف و تعدی است، بنابراین لازمه امنیت اقتصادی به ویژه در معاملات، انجام تعهدات از سوی افراد و ایجاد روابط معاملاتی سالم بدون هرگونه حيله و نیرنگ است. (موسوی بجنوردی، ۱۳۷۷: ۴)

قصد طرفین و رضای آنها به عنوان شرط اساسی صحت معاملات در بند یک ماده ۱۹۰ قانون مدنی شمرده شده است و از عوامل تثبیت حقوق

محسوب می‌شود چراکه علی‌الظاهر میان عدالت قراردادی و امنیت قراردادی تعارض وجود دارد ولیکن تعارض مزبور، ظاهری بوده و امکان اجماع آن با موضوع وجود دارد. (امیدوار و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱۰)

عنایت به اصل امنیت قراردادی که تأمین امنیت شهروندی در قلمرو اقتصاد را نیز در پی دارد، ضرورتی می‌باشد که در نظامات حقوقی توسعه یافته صریحاً مورد توجه قرار گرفته و چنین متصور است که با امعان نظر به اصول فقهی هیچ محدودیتی در بکارگیری در حقوق ایران نیست. لذا اصل امنیت قراردادی در حقوق اسلامی با توجه به زیربنا و حقوق قراردادی اروپایی مورد توجه قرار گرفته است، مانند استفاده از واژه معامله که محمول بر معنای عرفیه، ضرورت تلفظ در انشاء معامله و ضرورت معلومیّت مورد معامله از جمله اقتضائات اصل امنیت قراردادی به شمار می‌روند که در حوزه‌ی حقوق مدنی اسلام تحت حمایت قرار گرفته‌اند.

موضوع امنیت در تمام حوزه‌های اجتماعی موضوعی بسیار حساس و ضروری محسوب می‌گردد و از جمله اساسی‌ترین جلوه‌های امنیت در جامعه می‌توان به امنیت اقتصادی اشاره کرد که اصل امنیت قراردادی هم خود یکی از مهمترین شاخه‌های امنیت اقتصادی به شمار می‌رود. معامله با هدف فرار از دین چه به صورت صوری منعقد گردد و چه بصورت واقعی، باعث تزلزل در اجرای تعهدات بوده است و اصل امنیت را در قرارداد مخدوش می‌سازد.

شایان ذکر است که اصل امنیت در حوزه حقوق قراردادها مشتمل بر الزامات معینی است که در نظامات حقوقی نظیر حقوق اروپا نیز بر آن تصریح

شهروندی می‌باشد، بنابراین اگر یکی از دو طرف عقد فاقد قصد یا رضا باشد عقد مزبور در قانون دارای اعتبار نخواهد بود. قصد و رضا دوچهره بنیادی اراده در تشکیل ساختمان عقد به شمار می‌روند. از آنجا که عقد موجودی اعتباری و محصول اراده سالم است نفوذ و اعتبار آن به سلامت اراده وابسته است؛ بنابراین هرگاه اراده سالم نباشد و از روی اشتباه یا اکراه اعلام شود معامله حسب مورد باطل یا غیر نافذ است.

همچنین یکی دیگر از شرایط اساسی صحت معاملات داشتن اهلیت است. به منظور اهلیت داشتن طرفین قرارداد، آنها می‌بایست خصوصیات همچون بالغ، عاقل و رشید داشته باشند. اهلیت صلاحیتی محسوب می‌شود که فرد جهت دارا شدن و اجرای حق از آن برخوردار است. به منظور صحت معاملاتی صورت گرفته، بایستی جهتی مشروع داشته باشد. جهت معامله عبارتند از دلایلی که هر کدام از متعاملین را نسبت به انجام معامله ترغیب کرده است. بدلیل برخورداری انسان از قوای عقل، همه‌ی کارهای خویش را در راستای دستیابی به هدف و مقصد مشخص انجام می‌دهد. عقد قرارداد نیز خارج از این قاعده نبوده و همواره به خاطر دستیابی رسیدن به هدف خاصی صورت می‌گیرد که شوق دستیابی بدان، محرک شخص در تراضی می‌باشد. (سیف، ۱۳۸۹: ۲۶)

در حقیقت جهت معامله هدف بی واسطه‌ای می‌باشد که در صورت فقدان آن، معامله نیز به انجام نمی‌رسد. بعد از آشنایی با جهت معامله، یادآوری این مطلب الزامی می‌باشد که به موجب ماده ۲۱۷ از قانون مدنی ضرورتی ندارد که جهت در معامله قید گردد؛ اما چنانچه برآن تصریح گردیده باشد بایستی مشروعیت داشته باشد در غیر اینصورت

معامله باطل خواهد بود. بدین ترتیب هدفی که هر دو طرف معامله قبل از بسته شدن عقد دارند، زمانی در رابطه وی و طرف مقابل تأثیرگذار خواهد بود که در ضمن عقد بیان گردد و مبتنی بر آن، معامله انجام پذیرد. اما بایستی آگاه بود که روش و وسیله بیان جهت هیچگونه اهمیتی در تأثیر آن نداشته، مبتنی بر این امکان دارد که به صورت شرط ضمن عقد لحاظ گردد و یا از اوضاع و احوال کار به گونه‌ای بربیاید که از منظر عرف در حکم تصریح باشد.

یکی از زوایای اعتبار و امنیت و همچنین استحکام در معاملات که در حقوق ایران از آن بحث می‌شود، این است که رجوع از ایجاب ممنوع می‌باشد. واژه ایجاب به نوعی التزام می‌باشد و از نظر فقهی یعنی اینکه اراده شخصی برای قرارداد به شخص دیگری اعلام می‌گردد و اگر خواننده قرارداد این ایجاب را بپذیرد باید طرفین به آن ملزم باشند. سند تحول قضائی در کشور ما در این مورد ساکت است و نتوانسته است قانون را جبران کند اما برخی حقوق‌دانان نظر دادند که هرگاه ایجاب به طور صریح یا ضمنی با تعهد و نگهداری آن همراه باشد و یا از قرائن و امارات چنین بر بیاید که ایجاب کننده حق رجوع از آن را ندارد و یا عرف منطقه‌ای در خصوص برخی اقسام معاملات به گونه‌ای باشد که اقتضا کند تا طرفین ایجاب، نظر خود را مبنی بر رد یا قبول اعلام نکرده، ایجاب به قوت خود باقی بماند و اجراکننده حق استرداد آن را نداشته باشد و نتواند از ایجاب خود عدول کند. در صورتی که به ایجاب دهنده این فرصت را بدهیم که با عدول از آن سبب تضرر طرف قبول گردد، امنیت معاملاتی و اقتصادی و روح اعتماد میان تجار را که اغلب برای تعهدات شفاهی یکدیگر ارزش اخلاقی

بیشتری قائل هستند، دچار دستخوش منفی می‌نماییم.

سند تحول قضایی در چندین مأموریت، چالش، عامل، راهبرد به ارائه راهکارهای سودمند پرداخته است. از موضوعاتی که در سند تحول قضایی مورد بحث قرار گرفته است امنیت معاملات در چندین چالش، عامل و راهبرد مطرح شده است.

۱- هوشمندسازی معاملات ۲- تسهیل و تقویت خدمات عمومی ۳- تنظیم سند رسمی و تقویت خدمات دفاتر اسناد رسمی ۴- الکترونیکی نمودن اسناد مالکیت ۵- حذف حداکثری مداخلات انسانی در فرآیند اجرای ثبت.

سند تحول قضایی برای تأمین امنیت معاملات اینگونه مقرر نموده است:

• فراهم‌سازی دسترسی طرفین معامله با رضایت یکدیگر به وضعیت اعتباری طرف معامله در مختصات معامله موردنظر؛ از طریق پیگیری از مراجع مسئول برای ایجاد «سامانه اعتبار معاملاتی اشخاص» با فراخوانی اطلاعات لازم از طریق اتصال به سامانه‌های مرتبط از جمله ثبت، مالیات، بانک و مدیریت پرونده (معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم، سازمان بازرسی کل کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور- میان‌مدت)

• فراهم‌سازی امکان استعلام برخط محکومیت‌های مالی اشخاص با ایجاد «سامانه سجل محکومیت‌های مالی موضوع بند پ ماده ۱۱۶» قانون برنامه پنجساله ششم توسعه

• امکان ایجاد قرارداد به صورت رسمی در سامانه- های قراردادی استاندارد کشور

• تفهیم مفاد اسناد مربوطه و قوانین و مقررات مرتبط به طرف یا طرفین معامله حین امضاء اسناد توسط سردفتر و قید انجام آن در اسناد تنظیمی و الزام دفاتر اسناد رسمی به ضبط صدا و تصویر و ایجاد مسئولیت تضامنی برای آنها در قبال قصور یا تقصیر صورت گرفته در فرایند امضاء اسناد در صورت عدم ضبط با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط (سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، معاونت حقوقی و امور مجلس، دادگستری استان‌ها، کانون سردفتران و دفتریاران- میان‌مدت)

• ثبت الکترونیکی و برخط دفاتر تجاری اشخاص حقوقی مشتمل بر ثبت تمامی اطلاعات مؤثر در پیگیری دعاوی و به رسمیت شناخته شدن آن به مثابه سند رسمی در محاکم قضایی با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط (سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، معاونت قضایی، معاونت حقوقی و امور مجلس- میان‌مدت)

• توسعه نرم‌افزارهای حقوقی به‌منظور تسهیل دسترسی عمومی به خدمات حقوقی نظیر مشاوره در تنظیم قرارداد، تنظیم اسناد ثبتی و قضایی و پیش‌بینی حکم احتمالی صادره در موارد اختلاف با توجه به داده‌کاوی اطلاعات پرونده‌های مشابه مبتنی بر فناوری‌های نوین و هوش مصنوعی از طریق فراهم‌سازی دسترسی‌های اطلاعاتی لازم برای شرکتهای فناوری و دانش‌بنیان دارای صلاحیت (مرکز امور وکلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده، مرکز آمار و فناوری اطلاعات، معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم، معاونت حقوقی و امور مجلس- میان‌مدت)

• ایجاد فرایند تسهیل ثبت در خصوص قراردادهای ملکی با توجه به قراردادهای استاندارد در سامانه ثبت آنی و دسترسی عموم مردم و مشاورین املاک

(سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، مرکز آمار و فناوری اطلاعات- میان مدت)

- شناسایی دارایی و اموال منقول و غیرمنقول اشخاص با دسترسی برخط مأموران اجرای ثبت به پایگاه‌های اطلاعاتی مراجع حاکمیتی (سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، مرکز آمار و فناوری اطلاعات- کوتاه مدت)

۵-۲-۱. واکاوی هوشمندسازی معاملات و تأمین امنیت آن

نظام ثبت اسناد از جمله اساسی‌ترین ابزارهای مورد نیاز جهت تضمین حقوق اشخاص و ممانعت از بروز اختلافات در جوامع توسعه یافته بسیاری می‌باشد، بنابراین کوشش گردیده تا با ایجاد تغییر و تحولاتی در این زمینه، بستر مناسب جهت تسریع و تسهیل ثبت اسناد ایجاد گردد چراکه ثبت اسناد در برقراری امنیت معاملات بسیار حائز اهمیت است. (رشوند و ناصر، ۱۳۹۸: ۷) قبلاً اشاره شد که مهمترین زوایایی اعتبار و امنیت در معاملات در نظر داشتن اصول اساسی و شرایط صحت معامله است. وضع قوانین جدید در خصوص بکارگیری قراردادهای هوشمند قادر به چند برابر کردن امنیت معاملات در نظام حقوقی است. (Werbach and Cornell, 2017: 23) در کشور ما با وجود وضع قوانین تازه‌ای همچون قانون کاداستر در صدد توسعه‌ی هر چه بیشتر ثبت الکترونیک برآمده شده ولیکن بکارگیری شیوه‌های نوین ثبت در بستر بلاک چین ضمن بکارگیری قراردادهای هوشمند مستلزم وجود زمینه‌ها و زیرساخت‌های فنی و حقوقی لازم می‌باشد.

قراردادهای هوشمند در حقیقت به قراردادهای الکترونیکی اطلاق می‌شوند که از مؤلفه‌های

به این سامانه‌ها و ایجاد بستر قراردادهای ساختمانی فروش و پیش فروش و مشارکت در سامانه ثبت آنی

- به دعاوی قراردادهای عدم ثبت رسمی خدماتی ارائه نمی‌گردد
- در عملیات ثبتی توسط املاک اگر خطایی صورت بگیرد بوسیله صندوق جبران خسارت دفتر اسناد رسمی، جبران خسارت متضرران را مطابق قوانین انجام می‌دهند

- نقشه برداری اراضی کشور با برون‌سپاری حداکثری و خرید خدمات از شرکتهای معتبر تخصصی صاحب صلاحیت دارای مسئولیت تضامنی (سازمان ثبت اسناد و املاک کشور- میان مدت)

- استعلام نقشه‌های دارای نقص اطلاعات مالکیت از دستگاه‌های موضوع قانون حدنگار در بازه زمانی مشخص به منظور تعیین تکلیف اراضی تحت مالکیت یا تولیت خود (سازمان ثبت اسناد و املاک کشور- میان مدت)

- ایجاد نسخه الکترونیک اسناد کاغذی با استفاده حداکثری از ظرفیت‌های درونی قوه قضاییه و همچنین خرید خدمات از شرکتهای فناوری صلاحیت‌دار با ایجاد مسئولیت تضامنی و رعایت ملاحظات امنیتی (سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، مرکز آمار و فناوری اطلاعات- بلندمدت)

- الکترونیکی نمودن فرایند درخواست اجرای ثبت، هوشمندسازی ارجاعات، انجام نیابت‌های اجرایی و استعلامات با دسترسی برخط به پایگاه‌های اطلاعاتی مراجع حاکمیتی و اعمال هوشمند مواعد با ایجاد «سامانه اجرای ثبت»

می‌توان این گونه اظهار داشت که قراردادهای هوشمند همان قراردادهای الکترونیکی هستند که مشتمل بر کلیه مقتضیات یک قرارداد در نظام حقوقی بوده که بعد از عقد قرارداد در قالب کدهای بهینه‌سازی شده در بستر بلاک چین بدون امکان تغییر در محتوای آن ذخیره‌سازی گردیده و بازایی محتوای آن به هر صورت امکان‌پذیر است.

قراردادهای هوشمند به عنوان جدیدترین نسل از قراردادهای الکترونیکی شاخصه‌هایی دارند از جمله امنیت و نظارت و همچنین بازده مبادلاتی و حذف واسطه‌های مالی شاخصه‌های این قراردادها را تشکیل می‌دهند. انعقاد قراردادهای هوشمند در بستر بلاک چین افزایش امنیت مبادلاتی را در پی خواهد داشت. این بستر از بلوک‌هایی تشکیل گردیده که تحت الگوریتم‌های توابع بوجود آمده‌اند لیکن با این حال ایجاد اخلاص در هر یک از بلوکها می‌تواند موجب ایجاد اخلاص در سیستم و شناسایی سریع عامل اخلاص شود، بنابراین امکان انجام حملات سایبری نیز به حداقل می‌رسد. عقد قراردادهای هوشمند از زمان انجام مذاکرات ابتدایی تا زمان امضای قرارداد بوسیله‌ی متعاملین تحت نظارت هوش مصنوعی صورت می‌پذیرد. (Raskin, 2016: 14)

هوش مصنوعی بر اساس دستورالعملی که به رایانه داده می‌شود محتوای قرارداد را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و در صورت مطابقت محتوای قرارداد با پروتکل‌های داده شده آنها را تایید می‌نماید. تایید قرارداد بوسیله هوش مصنوعی به مثابه‌ی نهایی شدن قرارداد می‌باشد و چنانچه محتوای قرارداد مطابق با دستورالعمل داده شده به هوش مصنوعی نباشد، عقد قرارداد امکان‌پذیر نخواهد بود. شایان ذکر است که تشریفات امکان

منحصر به فردی نظیر امنیت و نظارت و ایضاً بازده مبادلاتی و بی‌نیازی از مداخله‌ی واسطه‌های مالی و مراجع قضائی در مقایسه با دیگر قراردادهای الکترونیکی برخوردارند. فراهم‌سازی این بستر در نظام حقوقی جوامع مختلف جهت حل و فصل مسائل و معضلات لاینحل و توسعه روند عقد معاملات صورت می‌پذیرد، از اینرو قراردادهای هوشمند انعقاد یافته در این بستر می‌توانند به عنوان ابزاری سریع و قابل اطمینان در راستای کاهش مخارج مربوط به انجام معامله و افزایش سرعت انجام معامله و ایضاً برقراری موازنه در قدرت چانه‌زنی متعاملین و نهایتاً پیشگیری از هرنوع ارتکاب بزه مرتبط با معاملات مورد استفاده قرار گیرند. (Tapscot and Tapscot, 2016: 17)

قراردادهای هوشمند تلفیقی از فناوری و قراردادهای الکترونیکی می‌باشند که نخست بوسیله‌ی نیک سابو رمزنویس آمریکایی معرفی گردیدند. حقوقدان‌ها تعاریف گوناگونی راجع به قراردادهای هوشمند ارائه نموده‌اند. بعضی از این قراردادها را قراردادهایی قلمداد کرده‌اند که اجرای آن بطور خودکار بوسیله‌ی رایانه صورت گرفته که تضمین اجرای قرارداد بدون نیاز به صدور حکمی از محکمه یکی از خصوصیات آشکار اینگونه قراردادها به شمار می‌رود. (Raskin, 2017: 305)

عده دیگری آن را عبارت دانسته‌اند از دستورالعمل‌های الکترونیکی خود اجرا که در قالب پیش‌نویس در کدهای کامپیوتری ذخیره و امکان بازخوانی و تحلیل و اجرای مفاد قرارداد را به کامپیوتر می‌دهد. همچنین به عقیده‌ی بعضی دیگر این قراردادها، قراردادهای رایانه‌ای انعقاد یافته میان دو یا چند شخص که بوسیله‌ی امضای دیجیتالی به امضا رسیده، هستند. (Kehrli, 2016: 53) در نهایت

عقد قراردادهای هوشمند تحت نظارت شدید مراجع ذیصلاح صورت می‌پذیرد و متقاضی عقد قرارداد هوشمند می‌بایست دارای مجوز امضای دیجیتال و امکان تملک ارزهای رمزنگاری شده دیجیتال باشد. (Brody and Pureswaran, 2014: 19)

یکی دیگر از شاخصه‌های قراردادهای هوشمند بازده مبادلاتی است. قراردادهای هوشمند، خود اجرا هستند، که این ویژگی باعث می‌شود بعد از عقد قرارداد، قرارداد بطور خودکار بوسیله هوش مصنوعی به صورت کدهای رمزنگاری شده به شکلی منظم در بلاک‌های زنجیره ذخیره‌سازی گردد. این اطلاعات در بستر بلاک چین و ارسال رونوشت به رایانه‌های متصل به بستر، طرفین معامله را از ثبت معاملاتشان بی‌نیاز می‌نماید. به دیگر سخن ثبت داده‌های مربوط به قراردادهای انعقادی در چنین بستری در هر بلاک به مثابه‌ی ثبت این داده‌ها در سیستم ثبت است. (Giancaspro, 2017: 3)

همانطور که قبلاً اشاره شد، حذف واسطه‌های مالی از دیگر شاخصه‌های قراردادهای هوشمند است، چرا که نامتمرکز بودن بستر بلاک چین و برخورداری آن از ارزهای رمزنگاری شده، جابجایی این ارزها را در عقد قرارداد هوشمند صرف‌نظر از نیاز به واسطه‌های مالی ایجاد نموده است، (KAREN, 2017: 56) بدین ترتیب برعکس قراردادهای دیگر که جابجایی وجوه می‌بایست بوسیله‌ی واسطه‌های مالی مانند بانک‌ها و مؤسسات مالی صورت پذیرد. جابجایی ارزهای رمزنگاری شده بوسیله کیف پول دیجیتال یا ارزهای ذخیره شده در همان بستر بلاک چین صورت می‌پذیرد. عدم تأثیرپذیری اینگونه قراردادها از ورشکستگی‌های بانکی و انجام سریع‌تر نقل و انتقالات تجاری

نتیجه‌ای است که این امر در پی دارد. همینطور امکان دزدی از وجوه ذخیره‌سازی شده در بلاک چین بوسیله‌ی سارقین مجازی وجود نداشته و مصون از هر نوع تجاوز می‌باشند. این مسئله همچنین می‌تواند یکی از موارد توسعه امنیت نیز قلمداد شود. (Swan, 2015: 14)

همانطور که در سند تحول قضائی (فصل دوم، مأموریت پنجم، چالش اول، عامل اول، راهبرد دوم، راهکار اول) احراز و اعمال هوشمند شروط قراردادی بیان می‌دارد که پیگیری فراهم‌سازی امکان عقد قراردادهای رسمی بر بستر سامانه‌های مورد تایید مشتمل بر متون قراردادی استاندارد، شروط معین ثابت و قابل تغییر، با قابلیت احراز و اعمال غیر قضائی شروط و امکان اخذ ثمن قرارداد و انتقال آن به طرف دیگر پس از احراز اجرای تعهدات مجری از طریق «حساب‌های واسطه وجوه حساب‌های امانی» با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط می‌توان امنیت قراردادها و معاملات را چند برابر کرد، لذا این امر یکی از راهکارهایی است که در این زمینه مورد توجه قرار گرفته است. در حقیقت می‌توان اشعار نمود که این بند به هوشمند سازی معاملات و قراردادهای هوشمند اشاره دارد که قبلاً به آن اشاره شد. (Lansiti et al, 2018: 163)

۵-۲-۲. تسهیل و تقویت خدمات حقوقی

یکی از روش‌ها و ملاحظات که می‌تواند به امنیت در معاملات منجر شود دسترسی آسان و سریع افراد به خدمات حقوقی است، چراکه آگاهی در زمینه‌های مختلف قراردادی در انعقاد قرارداد و انجام معاملات می‌تواند اشخاص را در جلوگیری و پیشگیری از مشکلات لاینحل یاری نماید. دشواری دسترسی عمومی به خدمات حقوقی منجر به عدم

همچنین شفاف‌سازی عمومی و بر خط عملکرد ارائه‌دهندگان خدمات وکالت با ایجاد «سامانه رتبه‌بندی وکلا و موسسات حقوقی» مشتمل بر شاخص‌هایی نظیر تعداد و موضوعات پرونده‌ها، طرح دادخواست و شکوائیه‌ها و لوایح صحیح، نظم حضور در جلسات رسیدگی، اعلام وضعیت قراردادهای و میزان رضایت موکل می‌تواند در میزان آگاهی افراد در خصوص ارائه‌دهندگان خدمات حقوقی کمک شایانی انجام دهد و این آگاهی و انتخاب صحیح می‌تواند از بروز مشکلات جلوگیری نماید. (طباطبایی حساری، ۱۳۹۴: ۳۲۵)

۵-۲-۳. تنظیم سند رسمی و تقویت خدمات دفاتر اسناد رسمی

ایجاد شرایط لازم جهت تعامل سالم و دوجانبه متعادل با سایر افراد به گونه‌ای که اعضای جامعه مورد سوءاستفاده قرار نگیرند و دیگران را مورد سوء استفاده قرار ندهند از مشخصه‌های بارز سلامت اخلاقی به عنوان یکی از مولفه‌های سلامت است. با توجه به رسالت مهم علم حقوق و همچنین قواعد آن مبنی بر ایجاد نظم، ثبات و امنیت بدیهی است تسری دادن قواعد حقوقی در اعمال حقوقی و مراوده‌ها و معاملات افراد می‌تواند منجر به امنیت و جلوگیری از تنش و بروز مشکلات گردد. (جعفری لنگرودی، ۱۳۹۳: ۲۱۵)

یکی از محورهای سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه، توسعه ثبت رسمی اسناد و املاک و مالکیت‌های معنوی و ثبت رسمی مالکیت‌های دولت و مردم بر املاک و اراضی کشور در نظام کاداستر و گسترش فناوری‌های نوین در ارائه خدمات ثبتی است که در این راستا دستگاه قضا در دوره تحول اهتمام جدی بر توسعه اسناد رسمی داشته است، چراکه توسعه اسناد رسمی علاوه بر

آگاهی افراد نسبت به حقوق خود می‌شود و در نتیجه این عدم آگاهی مشکلات زیادی را به خصوص در زمینه انجام معاملات به وجود خواهد آورد که در امتداد این امر ذکر این نکته خالی از فایده نیست که یکی از عوامل مؤثر در تحقق عدالت قضائی و پیشگیری از وقوع جرم دسترسی خوب و همگانی مردم به خدمات حقوقی است، (نوبخت، ۱۳۸۵: ۸۱) به عنوان مثال اگر مردم در زمان انجام یک معامله وکیل داشته باشند طبیعتاً امکان اینکه در آینده اختلافات مالی و حقوقی در خصوص آن معامله شکل بگیرد بسیار کم خواهد شد، از این جهت نیز سند تحول نگاه ویژه‌ای به موضوع تسهیل دسترسی مردم به وکلا دارد.

بنابراین آن‌طور که از آمار نقش‌آفرینی وکلا در انعقاد قراردادهای یا تعداد پرونده‌های بدون وکیل استنباط می‌شود، لازم است که خدمات حقوقی وکالت به صورت دسترسی آسان‌تر، مناسب‌تر و تخصصی‌تر ارائه گردد. لذا در سند تحول قضائی (فصل دوم، ماموریت پنجم، چالش اول، عامل دوم، راهبرد اول، راهکار اول و دوم) نیز به تسهیل و تقویت خدمات حقوقی اشاره شایانی شده و بیان می‌دارد توسعه نرم‌افزارهای حقوقی به منظور تسهیل دسترسی عمومی به خدمات حقوقی نظیر مشاوره در تنظیم قرارداد، تنظیم اسناد ثبتی و قضائی و پیش‌بینی حکم احتمالی صادره در موارد اختلاف با توجه به داده کاوی اطلاعات پرونده‌های مشابه مبتنی بر فناوری‌های نوین و هوش مصنوعی از طریق فراهم‌سازی دسترسی‌های اطلاعاتی لازم برای شرکت‌های فناوری و دانش‌بنیان دارای صلاحیت یکی از راهکارهای جلوگیری از دشواری در انجام معامله می‌باشد. (خدابخشی، ۱۳۹۷: ۸۷)

ایجاد نظم حقوقی در روابط مالی و معاملاتی شهروندان، می‌تواند در توسعه حقوق عمومی و امنیت اجتماعی، اقتصادی و قضائی تأثیرگذار باشد. در همین زمینه قوه قضائیه علاوه بر دستورالعمل‌های مختلف، اقدامات بسزایی را در این زمینه انجام داده است. در سال ۱۳۹۸ معاونت حقوقی قوه قضائیه و رییس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور به منظور تمرکز نظام معاملات کشور در اسناد ثبتی و صرفنظر کردن از اسناد عادی در چرخه معاملات ملکی برنامه‌ریزی و در صورت نیاز به قانون، در راستای تدوین لایحه و ارسال آن به مجلس اقدامات مؤثری را انجام دادند که در سال ۱۳۹۹ نیز در سند تحول قضائی به عنوان یکی از راهکارها در خصوص ایجاد امنیت قضائی و امنیت در معاملات مورد توجه قرار گرفته است. (خدابخشی، ۱۳۷۴: ۲۸)

یکی از محورهای طرح تحول قوه قضائیه رونق و ترویج اسناد رسمی است. مردم باید اقداماتشان را از طریق سند رسمی انجام دهند و این موضوع باعث می‌شود که در ادامه شاهد اختلافات نباشیم. انجام کارها و انجام معاملات از طریق سیستمی و هوشمند و نظارت‌ها به صورت برخط و آنلاین می‌تواند از بروز اختلاف جلوگیری نماید همچنین کم‌هزینه بودن اسناد رسمی باعث ترغیب بیشتر افراد در خصوص انجام معاملات رسمی می‌شود و در نتیجه امنیت معاملات افزایش می‌یابد.

توسعه سند رسمی موجب تقویت امنیت و بهداشت حقوقی در کشور می‌شود، همچنین فرهنگ‌سازی در استفاده از سند رسمی بجای سند عادی و قولنامه که از موارد بسیار مهم در سازمان ثبت اسناد است، عدم فرهنگ‌سازی صحیح برای ترغیب مردم در ثبت رسمی معاملات و اعتبار بخشیدن

بی‌دلیل به معاملات عادی در گذشته از دلایل اصلی مشکلات در خصوص اختلافات می‌باشد.

در سند تحول قضائی (فصل دوم، مأموریت پنجم، چالش اول، عامل اول، راهبرد سوم، راهکار اول، دوم و سوم) تقویت کیفیت خدمات دفاتر اسناد رسمی از طریق تفهیم مفاد اسناد مربوطه و قوانین و مقررات مرتبط به طرف یا طرفین معامله حین امضای اسناد توسط سردفتر و قید انجام آن در اثر تنظیمی و الزام دفاتر اسناد رسمی به ضبط صدا و تصویر و ایجاد مسئولیت تضامنی برای آنها در قبال قصور یا تقصیر صورت گرفته در فرآیند امضای اسناد در صورت عدم ضبط با اصلاح قوانین و مقررات مربوطه و همچنین ثبت الکترونیکی و برخط دفاتر تجاری اشخاص حقوقی مشتمل بر ثبت تمامی اطلاعات موثر در پیگیری دعاوی و به رسمیت شناخته شدن آن به مثابه سند رسمی در محاکم قضائی مرتبط و نیز اعطای مجوز تاسیس دفاتر اسناد رسمی به متقاضیان بر اساس صلاحیت‌سنجی عمومی، علمی و حرفه‌ای به صورت رقابتی با تعیین ضوابط لازم و بدون تعیین سقف ظرفیت عددی با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، مورد تأکید فراوان قرار گرفته است و همچنین در این خصوص سند مذکور در (فصل دوم، مأموریت هفتم، چالش اول، راهبرد اول، رهکار اول، دوم و سوم) به تشویق افراد نسبت به تبدیل معاملات عادی به اسناد رسمی بوسیله تسهیل فرایند ثبت رسمی معاملات املاک با استانداردسازی قراردادها در «سامانه ثبت آنی» و فراهم‌سازی جهت دسترسی مشاوران املاک و همه‌ی مردم به این سامانه جهت عقد قرارداد و همین‌طور فراهم‌کردن زیر ساخت جهت انجام برخی از اعمال حقوقی مهم همچون پیش‌فروش ساختمان و همکاری در ساخت‌وساز در سامانه‌ی

با برخورداری از هزینه کمتر و سرعت بالاتر در انجام معاملات و ایجاد برابری در قدرت چانه‌زنی افراد به کار گرفته می‌شدند. در انعقاد عقود همواره به دلیل مشکلاتی که عوامل انسانی به وجود می‌آوردند، جوامع به دنبال کاهش دخالت این عامل نه در انعقاد عقود بلکه در اجرای آنها نیز بودند، بنابراین قراردادهای هوشمند و هوشمند سازی قراردادهای می‌تواند در جلوگیری از بروز اختلاف در ایجاد امنیت در این زمینه بسیار موثر باشد.

در نظام حقوقی کشورهای توسعه یافته قراردادهایی با قابلیت منحصر به فرد خوداجرایی پدید آمده‌اند که این قابلیت موجب می‌شود تا انتقال مالکیت عوضین و صدور سند در معامله تنها به صرف انعقاد قرارداد توسط طرفین صورت پذیرد و نیازی به طی تشریفات ثبت قرارداد در مراجع ثبتی نباشد این خصیصه موجب شده است تا با ایجاد شفافیت اطلاعاتی نه تنها از وقوع بسیاری از جرایم مانند کلاهبرداری و فروش مال غیر پیشگیری گردد بلکه افراد نیز در انعقاد قراردادهای خود از اطلاعات بیشتری در خصوص طرف قرارداد یا شرایط حاکم بر بازار بهره‌مند می‌شوند.

همان‌گونه که قبلاً اشاره شد اهلیت متعاملین یکی از شرایط اساسی صحت معاملات است، لذا در صورتی که هر یک از طرفین معامله دارای اهلیت ناقص یا فاقد اهلیت نسبت به انعقاد آن معامله باشد آن قرارداد فاقد اعتبار قانونی تلقی می‌گردد. در حقیقت در قراردادهای سنتی به جهت دشواری تشخیص مواردی همچون احراز اهلیت اشخاص غیر رشید یا احراز جنون در متعاملین و موارد مشابه، استحکام این نوع معاملات تحت‌الشعاع قرار می‌گیرد در حالی که مکانیسم طراحی شده در

مذکور و ایضاً ارائه نمودن خدمات قضائی و ثبتی به دعاوی مربوط به اعمال حقوقی ثبت نشده در دفاتر املاک الکترونیک با تعیین زمان مقرر از قبل اعلام شده و تعیین تکلیف حقوق مکتسبه و ثبت نشده پیشین ادعاهای عادی با تعیین بازه‌ی زمانی معین «دوره گذار» و همین‌طور جبران ضرر و زیان‌های وارده بر زیاندیدگان ناشی از خطا در عملیات ثبتی املاک با ایجاد بستر مناسب جهت برقراری «صندوق جبران خسارات» بوسیله دفاتر اسناد رسمی با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط به طور خاص و مؤثری مورد عنایت قرار گرفته است. (امامی، ۱۳۲۰: ۱۶۷)

۶. نتیجه

با توجه به افزایش روزافزون معاملات و ایجاد قراردادهای مختلف، جلوگیری از بروز اختلاف طرفین قرارداد از جمله مهم‌ترین عوامل در خصوص انعقاد قرارداد است که طرفین می‌بایست برای آن اهمیت ویژه‌ای قائل باشند، لذا بررسی این موضوع که از چه طریقی می‌توان امنیت معاملات را تأمین نمود از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. همان‌طور که بیان شد رعایت و دقت در اصول و شرایط اساسی صحت معاملات از جمله بارزترین موارد در انعقاد قرارداد و ایجاد امنیت و عدم بروز اختلاف در معاملات است، بنابراین اصول و شروطی هم چون داشتن اهلیت، مشروعیت جهت معامله و داشتن قصد و رضای طرفین می‌تواند در وهله اول از بسیاری از اختلافات جلوگیری نماید ولی در ادامه شاید رعایت این اصول نیز نتواند بسیار موثر واقع شود.

از گذشته‌های دور جوامع بشری همواره به دنبال استفاده از ابزارهای جدید در انجام مبادلات خود بودند، این ابزارها در جهت ایجاد محیطی امن‌تر و

احراز اهلیت متعاملین در قراردادهای هوشمند به شکلی است که چنین مشکلی را مرتفع ساخته است. کشورها برای حفظ جایگاه خود در مبادلات تجاری همواره درصدد بهره‌مندی و پیاده‌سازی قرارداد هوشمند در نظام حقوقی خود می‌باشند که در واقع این امر مستلزم تصویب قوانین خاص و پیش‌بینی زیرساخت‌ها و پیاده‌سازی و تطبیق محتوای آن با قواعد عام موجود در نظام حقوقی است.

با توجه به آنچه که بیان شد اهمیت این موضوع در خصوص انجام معاملات و امنیت معاملات بسیار پررنگ می‌باشد تا جایی که در سند تحول قضائی این امر مورد تأکید و تأیید قرار گرفته است، چرا که قراردادهای هوشمند به نسبت سایر قراردادها از خصوصیات نظیر عدم نیاز به مداخله‌ی مقامات اجرایی و قضائی در اجرای محتوای قرارداد، وابسته نبودن به واسطه مالی و همچنین بازده مبادلاتی و شفافیت برخوردار هستند. البته نباید فراموش کرد که پیاده‌سازی قراردادهای هوشمند در نظام حقوقی کشور ما نیازمند تجزیه و تحلیل چالش‌ها و راهکارهای موجود می‌باشد. اعتبارسنجی ارزهای رمزگذاری شده نخستین معضل مطروحه می‌باشد که پیوستن به کنوانسیون‌های بین‌المللی و پیاده‌سازی تشریفات تخصیص مجوز تملک این ارزها در ایران به منظور پیشگیری از سوء استفاده‌های مالی از جمله راه‌حل‌های موجود به منظور حل و فصل این معضل محسوب می‌شود. همین‌طور پذیرفتن مشروط بکارگیری اینگونه ارزها با بعضی محدودیت‌ها همچون پذیرش اعتبارسنجی ارزهای تولیدی بوسیله دولت نظیر اتریوم در عوض ارزهای استخراج‌شده از بستر بلاک‌چین همچون بیت‌کوین، به منظور بروز کمتر نوسانات نرخ ارزهای دولتی در بازارهای جهانی از جمله دیگر

راه‌حل‌های ارائه شده در این زمینه به شمار می‌رود. تخصیص امضای دیجیتالی به اشخاص یکی دیگر از مسائل موجود در نظام حقوقی ایران می‌باشد که در این باره تصویب قوانین در راستای الزامی کردن اخذ این امضاء اولین قدم می‌باشد.

دو معضل مهم در عدم تمایل افراد و انجام عملیات مقدماتی ثبت املاک مخارج زیاد و به طول انجامیدن این پروسه می‌باشد. بدین منظور سند تحول قضائی راهکارهایی را جهت کاهش هزینه‌ها و ایجاد رغبت افراد در خصوص ثبت اسناد ارائه می‌دهد، چراکه ثبت اسناد می‌تواند امنیت معاملات را دوچندان کند. در این راستا پیش‌بینی برخی سازوکارهای تشویقی مانند تخفیف داوطلبان انجام این فرایند در بازه زمانی مشخص از برخی از هزینه‌های مالیاتی همچنین کوتاه‌کردن تشریفات ثبت می‌تواند در این فرآیند کمک شایانی کند.

با توجه به نتایج اعلام شده و راهکارهای مذکور می‌توان پیشنهاد نمود که اشخاص از راهکارهای ارائه شده در سند تحول قضایی در معاملات خود، به نوعی ملزم گردند و همچنین در کنار این راهکارها، رصد نظارتی دستگاههای اجرایی می‌تواند سودمند تلقی گردد.

۷. سهم نویسندگان

سید محمد صادق شریفی: تهیه و تدوین پژوهش حاضر.

۸. تضاد منافع

در این پژوهش، هیچگونه تضاد منافی وجود ندارد.

منابع

- آذر، راحیل، مقابل و تعامل استحکام معاملات (اصل ابقای قرارداد) و امنیت قراردادی در اسناد بین‌المللی با نگاهی به حقوق ایران، پنجمین کنفرانس بین‌المللی حقوق، روانشناسی، علوم تربیتی و رفتاری، ۱۴۰۱.
- امیدوار، حسن، شیداییان، مهدی، بیرنگ، یگانه، عمرانی‌فر، عدنان، واکاوی معامله به قصد فرار از دین بر مبنای اصل امنیت قراردادی، آموزه‌های فقه و حقوق جزاء، سال اول، شماره ۴، پیاپی ۴، ۱۴۰۱.
- اسماعیل‌پور، حامد، شریعت باقری، محمدجواد، کاوش در مفهوم و جایگاه حق آزادی و امنیت شخصی، نشریه حقوق دادگستری، شماره: ۸۶، ۱۳۹۳.
- امامی، سیدحسن، شرح قانون ثبت اسناد و املاک، تهران، کانون کتاب، ۱۳۲۰.
- اسدی حبیب، فاطمه، نقش ثبت معاملات اموال غیرمنقول و مستندسازی اموال دولتی در حل‌وفصل اختلافات، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد دامغان، دانشکده علوم حقوق و علوم سیاسی، ۱۳۹۵.
- برومند، شهرزاد، امنیت اقتصادی در ایران و چند کشور منتخب (مطالعه تطبیقی)، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۷.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر، حقوق ثبت، ثبت املاک، جلد اول، چاپ پنجم، تهران، گنج دانش، ۱۳۹۳.
- خدابخشی، عبدالله، تحلیلی دیگر از ماده ۲۲ قانون ثبت اسناد و املاک، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۷۱، ۱۳۷۴.
- خدابخشی، عبدالله، قابلیت اسناد سند عادی در مقابل سند رسمی، رویه قضایی و راهکارها، فصلنامه علمی پژوهشی تعالی حقوق، شماره ۱، ۱۳۹۷.
- رشوند، مهدی، ناصر، مهدی، قصد متعاملین در قراردادهای هوشمند پژوهشنامه حقوق اسلامی، دوره ۲۰، شماره ۴۹، ۱۳۹۸.
- سیف، الله مراد، مفهوم شناسی امنیت اقتصادی، فصلنامه آفاق امنیت، شماره ۹، ۱۳۸۹.
- طباطبایی حصار، نسرین، کارکردهای اقتصادی ثبت رسمی املاک در پرتو آموزه کارایی اقتصادی، فصلنامه تحقیقات حقوقی، دوره ۱۸، شماره ۷۲، ۱۳۹۴.
- گل‌باغی ماسوله، سید علی جبار، ملک مطیعی، ساسان، پیشگیری وضعی با رویکرد طراحی محیطی، در کاهش سرقت منازل اجتماعی، فصلنامه آموزه‌های فقه و حقوق جزاء، دوره اول، شماره: ۳، ۱۴۰۱.
- مظلوم، علی، امنیت و امنیت ملی، فصلنامه حصون، شماره ۱۹، ۱۳۸۸.
- موسوی بجنوردی، سیدحسن، القواعد الفقهیه، جلد اول، چاپ اول، قم، نشر الهادی، ۱۳۷۷.
- نوبخت، یوسف، اندیشه های قضایی، چاپ ششم، تهران، سازمان انتشارات کیهان، ۱۳۸۵.

edited by Eric Brousseau and Jean Michel Glachant, Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

-Manekeng Tawali, Joelle, «Essai sur la Justice Contractuelle, Contribution a l'étude des Fondements Theorique de la Protection de la Partie Vulnerable», uni de Quebec, Canada, 2015.

-Mohd faiz, Abdullah, Razanah, Ab.Rahman, unconsciability and the clash between contractual justice and freedom of contract in Malaysia, university of putra, Malaysia press, vol 13,2012.

-Mathis, K (Klaus), Shannon, D (Deborah), «Justice and Efficiency. In: Efficiency Instead of Justice? », Law and Philosophy Library, vol 84. No.2, Springer, Dordrecht, NorwichUnited Kingdom, 2009.

-Lansiti, Marco, Karim, R. Lakhani, The Truth about Blockchain, in “10 must read 2018” book, Harvard Business Review, 2018.

-Kevin Werbach and Nicolas Cornell, “Contracts Ex Machina,” Duke Law Journal 67, no.2,2017.

-Kehrli, Jerome, Blockchain 2 - From Bitcoin Transactions to Smart Contract applications, 2016. www.ssrn.com

-KAREN E. C. LEVY1, Book-Smart, Not Street-Smart: Blockchain-Based Smart Contracts and the Social Workings of Law,

- همتی، مهدی، حسنی، علیرضا، طاهری، محسن، بررسی شیوه جبران خسارت در بیمه اسلامی (تکافل) و بیمه اتکایی از منظر حقوق شهروندی، فصلنامه حقوق پزشکی، ویژه‌نامه حقوق بشر و حقوق شهروندی، شماره: ۱۲، ۱۳۹۹.

-Barnes, Wayne, The French Subjective of Contract: Separating Rhetoric from Reality, Texas A&M University School of Law 12:2008.

-Brigitte Lefebvre, La justice contractuelle : mythe ou réalité ? Les Cahiers de droit, vol. 37, No. 1,1996.

-Brody, Paul, and Veena Pureswaran. "Device democracy: Saving the future of the internet of things." IBM, September, 2014.

-Charles, Fried, Contract as promise: A theory of contractual obligation, Massachusetts: Harvard university press, 1981.

-Garello, Pierre, «The Breach of Contract in French Law: Between Safety of Expectations and Efficiency, International Review of Law and Economics» 22(4)2002.

-Giancaspro, Mark, Is a “Smart contract” really a smart idea? Insights from a legal perspective, Computer Law & Security Review: The International Journal of Technology Law and Practice, 2017.

-Ghestine, Jacques, «The Contract as Economic Trade», the essay in the economic of contracts- theories and application, collection of essayes,

Engaging Science, Technology, and Society 3,2017.

-Raskin Max, the Law and Legality of Smart Contracts, CITE AS: 1 GEO. L. TECH. REV, 2017.

-Raskin Max, The Law of Smart Contracts, GEORGETOWN TECH REV(forthcoming), 2016.https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2842, at,2..

-Swan, Melanie, Blockchain, Blueprint for a New Economy, O'Reilly Media Inc., page 16.3 Ganne, Emanuel,2015.

-Tapscot Don, Tapscot Alex, bluckchain revolution: how the technology behind bitcoin is changing money, business, and the world, social science research network, 2016.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی